

cooperation the G-7 is much higher than BRICS. However, this study showed a total gain of BRICS influence on regional processes, as well as aggravation of confrontation between Western countries and BRICS.

Prospects for the formalization of BRICS as a global actor evaluated indirectly because changing the existing network of global political, security and economic institutions of countries associations have become the centre of a coalition of developing countries who hold positions of neutrality and prefer bilateral cooperation. The lack of ideological and political basis BRICS enables its representation as a discussion forum or as a possible regional centre in the economy.

Keywords: *globalization, informal structures of global governance, BRICS, Brazil, Russia, India, China, South Africa.*

УДК 281.93:32.019.51(470+571)(045)

Є.В. Рябінін

КОНЦЕПЦІЯ «РУССКОГО МИРА» В КОНТЕКСТІ ЕКЗОГЕННОГО ВПЛИВУ РОСІЇ НА ДОНБАС (ПЕРІОД 1991-2013РР.)

Проаналізовано політику Росії стосовно Донбасу в період з набуття Україною незалежності до початку політичної кризи 2013 року стосовно впливу на цей регіон. Доведено, що окремої політики щодо цього регіону не було, оскільки чинник м'якої сили було використано на південно-східну частину країни в цілому. Крім того, доведено, що чинник м'якої сили Росією використовується дуже слабо. Оскільки на пострадянському просторі Росія використовує жорсткі методи та підходи стосовно вирішення своїх геополітичних завдань. Проаналізовано політику РПЦ як основного інструмента впливу на південно-східну Україну та Донбас, зокрема, та доведено, що вдавалося впливати на політичні уподобання мешканців цих регіонів через релігійну складову.

Ключові слова: *Донбас, РПЦ, Росія, Україна, м'яка сила, екзогенний вплив.*

Поняття «м'яка сила» з легкої руки Дж.Найя зайняло панівне становище в політологічних дослідженнях. Існує багато дефініцій стосовно того, що лежить в основі м'якої сили. Її характеризують як ресурс зовнішньої політики; сукупність зовнішніх та внутрішніх чинників держави; феномен, що виникає в процесі політичної та соціокультурної взаємодії країн [15, с. 97]. Для аналізу проблеми, що розглядається в цій статті, найбільш придатним є визначення М.Юдіна, який вважає, що м'яка сила є особливою формою взаємодії, відмінною рисою якої стає спрямованість на досягнення стратегічних цілей шляхом непрямого, неявного впливу на об'єкт [15, с. 101].

Існують різні індекси, що дозволяють виміряти м'яку силу держав на міжнародній арені. Згідно з індексом, розробленим в 2012 році Московської школою управління «Сколково» Rapid-Growth Markets Soft-Power Index до першої трійки увійшли США (87 пунктів), Франція (49,5 пунктів), Німеччина (43,2 пунктів). Росія в цій таблиці займає 10-е місце з показником 18 пунктів. The new persuaders a 2012 global ranking of soft power надав іншу картину - на першому місці Великобританія (7,28 пунктів), 2 - США (6,98), 3 - Німеччина (6,48), 28 - Росії (3,56) [16].

За деякими показниками Росія входить до першої десятки, за іншими – не потрапляє навіть у топ тридцятку. Це залежить від того, які параметри приймаються до уваги при розробці цього індексу.

Як бачимо показники Росії у використанні м'якої сили, є не дуже високими, а отже можемо наголосити на тому, що Росія не приділяє належної уваги фактору м'якої сили. На

пострадянському просторі час від часу Росія вдавалася до використання жорсткої сили, під якою розуміється особлива форма силової взаємодії, відмінною рисою якої є спрямованість на вирішення коротко- і середньострокових тактичних завдань шляхом силового впливу на об'єкт [15, с. 101].

Сьогодні багато головних акторів міжнародних відносин використовують чинник м'якої сили, а отже, аналіз цього інструменту в політиці держави є актуальним. Метою статті є аналіз використання м'якої сили в контексті впливу на Україну та Донбас зокрема через РПЦ, починаючи з 1991 по 2014 роки. Цим питанням останнім часом займаються такі науковці, як Ю.Фігурний, П.Гай-Нижник, Г.Перепелиця, В.Яблонський, В.Яремчук.

Багатоплановий вплив Росії на внутрішні процеси в Україні є очевидним. Донедавна він був менш помітний і навіть здавався органічним, а керівництво України йшло в фарватері курсу Кремля. Перебіг внутрішньої боротьби визначається незавершеністю процесів національної та цивілізаційної самоідентифікації.

Росія в останій період вступила в період визначеності. Цілком утвердилась парадигма її сучасного етапу еволюції, яка поєднує великодержавність, націоналізм, особливий цивілізаційний шлях. Остаточно склалося й відповідне бачення своєї геополітичної ролі, принципи та стиль ведення зовнішніх справ. Кремль почав форсувати проект « нової Росії » як виразно окремого світу [2, с. 6].

Дедалі більшої ваги набуває так званий гуманітарний сюжет. Його лейтмотив – активне використання механізмів захисту прав співвітчизників. Показовим є розширене трактування Москвою цієї проблеми як щодо її масштабів, так і в аспекті теоретичного обґрунтування. В посланні Федеральним зборам у квітні 2005 року В.Путін зазначив, що « крах СРСР став справжньою драмою для російського народу. Десятки мільйонів наших співгромадян і співвітчизників опинилися за межами російської території ». С.Лавров пропонує таке бачення цього питання: « Люди, які мешкають у конфліктних регіонах на пострадянському просторі, не через свою вину опинилися в сірій зоні, часто-густо так і не ставши громадянами держав, що виникли внаслідок розпаду СРСР » [2, с. 8].

Детальніша трактовка російського курсу міститься в статті свого часу заступника міністра закордонних справ Г. Карасіна: « серед найважливіших проблем сучасності постало питання про відповідальність Росії за тих близьких їй людей, які всупереч їх волі залишилися на території колишніх радянських республік. Стало очевидним, що новій Росії слід швидко вирішувати, як поводитися в цій дуже непростій та важливій гуманітарній сфері. Зміцнилося політичне розуміння, що відповідальний підхід до російських співвітчизників, налагодження партнерства з тими, хто духовно пов'язаний з Росією, є моральним обов'язком нашої держави ».

В доктрині В.Путіна ставиться завдання « захищати права та законні інтереси російських громадян і співвітчизників, які мешкають за кордоном. На основі міжнародного права, розглядати російську діаспору – « русский мир » – як партнера, зокрема, у справі розширення та зміцнення простору російської мови та культури; сприяти консолідації організацій співвітчизників у цілях ефективнішого забезпечення ними своїх прав в країнах проживання, збереження етнокультурної самобутності російської діаспори та її зв'язків з історичною Батьківщиною, послідовно утворювати умови для сприяння добровільному переселенню до РФ тих співвітчизників, хто зробить такий вибір; сприяти вивченню і розповсюдженню російської мови як невід'ємною частини світової культури і інструмента міжнаціонального спілкування » [2, с. 9].

У концепції подальшого розвитку СНД зазначається: « Гуманітарне співробітництво – найважливіший елемент взаємодії, який дозволяє у повному обсязі задіяти людський фактор у міжнародних відносинах. Важливу роль у вирішенні завдань гуманітарної співпраці відіграють мови держав – учасників СНД і російська мова як фактор міжнаціонального спілкування на просторі СНД ».

Найбільш детально ця ідеологія викладена в російській доктрині, яка не є офіційним документом, але концентрує настрої активних прибічників особливого шляху Росії. Доктрина передбачає перетворення Росії «на світову державу і центр східнослов'янських земель». Далі проголошується концепція простору історичної Росії, тобто природнього ареалу «русского мира» (сьогоднішня Росія плюс російські етнічні анклавні, а також території комплементарних етносів – білорусів, східних українців, закарпатських русинів). Росія стає на шлях російської ірєнденти: ідеології повернення і воззеднання тих територій історичної Росії, на які в неї є історичне і моральне проаво та які є практичний сенс повертати.

Говорити про зовнішній вплив Росії Донбас зокрема, дуже складно, оскільки тотального використання фактора м'якої сили в класичному її розумінні лише на цей регіон не було. М'яка сила використовувалася для впливу на всю південно-східну Україну. Чим це пояснюється? По-перше, якщо проаналізувати перші десять років незалежності Росії, це були дуже складні для неї часи, які відрізнялися зміною економічної моделі функціонування держави, зміною політичної системи, вирішенням внутрішніх територіальних проблем. Війна в Чечні поставила перед Росією головне питання десятиліття – чи залишиться Росія в тих кордонах, в яких вона з'явилася на геополітичній карті світу в 1991 році або на неї чекають тривалі війни з переходом їх в заморожений стан або навіть втрата своїх територій. Друге десятиліття було витрачено на відновлення свого потенціалу і посилення своїх позицій на міжнародній арені. По-друге, необхідно визнати, що використання м'якої сили Росією завжди було на дуже низькому рівні і особливо не фінансувалося активно, якщо порівняти з США та Китаєм. Про це йшлося на початку статті.

Але, тим не менш, вплив в політичній сфері та в економічному аспекті відбувався, хоча не дуже успішно, приймаючи до уваги той факт, що Україна не вступила до жодного інтеграційного проекту під головуванням Росії. Сфера, яка була використана Росією в контексті екзогенного впливу, є віросповідання. Ця сфера була використана не дарма. Згідно з різними опитуваннями суспільної думки, церков завжди займала лідируюче становище в контексті довіри громадян. Так, рівень довіри до релігійних організацій у 2000 році становив 63,1% [13]. Потім, протягом нульових років він падав – 55% у 2004 році, 55% у 2005, 38% у 2006, 34% у 2007 [3]. У 2010 році рівень довіри знову зріс до 72,5%, 2013 – 63,8%; 2014 – 65,8%; 2016 – 58,6% .

Крім того, екзогенний вплив Росії обумовлювався тим, що переважна кількість населення України та Донбасу зокрема – православні та рівень вірування доволі високий. Таким чином, через церкву можна впливати й на політичні уподобання населення.

В Україні церков почала асоціюватися як з політичними силами, так й з геополітичними центрами світу.

І. Богачевська вважає, що негаразди в українському православ'ї привели до крайньої політизації релігійного середовища. На ту або іншу сторону встали не тільки окремі політичні діячі, а цілі партії і депутатські фракції [1, с. 157]. А розкол у православ'ї носить чітко виражений регіональний характер, який негативно позначається на процесі консолідації українського суспільства.

А приймаючи до уваги й регіональні відмінності у політичних уподобаннях, церков та релігійні питання ще більше посилюють розкол в суспільстві.

Російськомовні громадяни України (прихильники УПЦ МП) відкидають навіть можливість використання української мови у богослужінні. Свою позицію вони обґрунтовують посиленням, з одного боку, на сакральність церковнослов'янської мови, з другого – на недосконалість текстів українською мовою, що зумовлює [11, с. 164] на їх думку, появу суттєвих помилок, які руйнують основи віри.

Центром ім. Разумкова було проведено опитування стосовно того до якої церкви відносять себе громадяни України.

Рік	УПЦ (МП), %	УПЦ (КП), %
2000	9,2	12,1
2005	10,6	14
2010	23,6	15,1
2013	19,6	18,3
2014	17,4	22,4
2016	15	25

[5]

З чим пов'язані такі показники? На погляд автора, з огляду на те, що питання політичних і релігійні уподобань в якійсь мірі перетинаються. Рівень збільшення прихильників УПЦ МП з 2005 по 2010 збільшився в 4 рази. Це пов'язано з тим, що при владі перебував президент В.Ющенко, який постійно робив заяви про необхідність створення єдиної помісної церкви. Ця теза негативно сприймалася прихильниками УПЦ МП, що і збільшило кількість прихожан цієї церкви. Зниження до 2016 року пояснюється, на мій погляд, неможливістю провести опитування на непідконтрольних територіях, населення якого в переважній більшості є прихильником МП. Зростання прихильників УПЦ КП також може бути пояснено політичними причинами. На тлі політичної, а потім і військової кризи, багато парафіян стали асоціювати церкву або з Києвом чи Москвою. Відповідно через патріотичні почуття багато хто почав асоціювати свою приналежність до УПЦ КП.

Ця теза знаходить свою підтримку в словах Ніколаса Гвоздьова, професора Коледжу ВМФ США. Він вважає, що розкол православної церкви вже давно стався на території СНД і особливо в Україні. «Створення та розділення православних парафій стало одним з фактором напруженості у відносинах між Москвою і Києвом. Проте, і сьогодні РПЦ має великий вплив в Україні і користується значним авторитетом у значної частини населення - особливо в східних та південних частинах країни, де віруючі зберігають тісний зв'язок з Московським патріархатом. РПЦ залишається важливим фактором русифікації цього регіону України і збереження ідеї слов'янської єдності. Якщо хочете, оплотом російського впливу, в тому числі - культурного і релігійного» [10].

І.Богачевська також вважає, що Україна стала полігоном обкатки патріархом Московським нецерковної концепції «русского мира». Доктрина стала прапором російського націоналізму і антивестернізму, її елементи реально запрацювали на східнослов'янську москвоцентричну ідентичність [1, с. 160].

Приймаючи до уваги цю тезу, вважаємо за потрібне проаналізувати основні напрямки цієї доктрини та висвітлити ставлення до неї як російських експертів так й українських.

Отже, по-перше, проаналізуємо доктрину «русского мира» з точки зору російських дослідників.

У 90-і роки в суспільній свідомості виникли два «русских мира»: внутрішній (світ уцілілої Російської Федерації, яку тоді постійно випробовували на міцність) і зовнішній («русский мир за межами» як відносно новий феномен). Зі становища, що склалося після 91 року, могло бути зроблено два основні висновки. Або з тим, що трапилося необхідно змиритися і залишити все як є - дати росіянам за кордоном спокійно асимілюватися в інших державах і культурах, або миритися не можна - і треба шукати нові шляхи і формати з відтворення і відродження «русского мира», в тому числі його возз'єднання з розколотою стану в ту чи іншу форму єдності. Перша точка зору фактично означала визнання волі переможців в «холодній війні» і закріплення підсумків цієї війни.

Друга точка зору, що підсумовує незгоду з підсумками геополітичної боротьби ХХ століття, включає в себе великий спектр різних позицій: починаючи від ідеї масової репатріації співвітчизників в РФ і закінчуючи закликами до імперської іреденти і відновленню «історичної Росії» в межах 1913 або 1989 року.

В Концепції зовнішньої політики РФ «русский мир» визначено як «партнера Росії», «багатомільйонної російської діаспори». Політолог О.Н. Батанова запропонувала більш зважене визначення «русского мира»: вона розуміє під ним «глобальний культурно-цивілізаційний феномен, що складається з Росії як материнської держави і російського зарубіжжя, що об'єднує людей, які незалежно від національності відчують себе росіянами, є носіями російської культури і російської мови, духовно пов'язані з Росією і небайдужі до її справ і долі».

Зелене світло цим проектам «русского мира» було дано в 2006 році, напередодні Року російської мови (2007). Для популяризації російської мови і культури за кордоном створюється фонд «Русский мир». По лінії публічної дипломатії пізніше почав працювати Фонд Горчакова. Діяльність таких структур як Росспівробітництво, Міжнародна рада російських співвітчизників, а також програми співробітництва і сприяння переселенню співвітчизників поступово накопичувала масив позитивних змін в політиці по відновленню «русского мира». Діяльність ця, особливо спочатку, була вузьконаправлена і декларативна, але поступово вона звільнялася від закладеної в неї однобічності. Після 2012 року збільшилось і фінансування багатьох з цих структур, особливо Росспівробітництва, яке покликане тепер стати основним відомством російської «м'якої сили».

Патріарх Кирило за кілька років розробив власну концепцію «русского мира». Він використовував для прояснення доктрини «русского мира» поняття «Свята Русь», яке він розглядав не тільки в його метафізичному плані, але і як проекцію на конкретні географічні простори, на конкретні соціальні середовища, держави і суспільства. Звідси виникли такі нові терміни як народи «русского мира», що спочатку відтінало вузько-націоналістичну інтерпретацію, а також простір «русского мира», до якого в різних виступах Патріарх відніс крім Росії - Україну, Білорусь, Молдову і Казахстан.

Після програмного виступу очільника РПЦ патріарха Кирила на III Асамблеї «Русского мира» 3 листопада 2009 року сам термін почав більше асоціюватися з позицією і діяльністю РПЦ, ніж з першими особами РФ. Він зазначив, що ядром «русского мира» є Росія, Україна, Білорусь. В основі РМ лежить православна церква. Двома іншими опорами РМ патріарх Кирило називає російську культуру і мову та спільну історичну пам'ять і спільні погляди на суспільний розвиток [12, с. 28].

В.Путін виступаючи у жовтні 2006 року на Всесвітньому конгресі співвітчизників заявив, що «цей день об'єднує не лише багатонаціональний народ Росії, але й мільйони співвітчизників за кордоном [12, с. 30].

«Русский мир» виявився більш конкурентним тому, що він об'єднує етичні установки, культурологічні погляди, політичні цілі та релігійну апологетику. РМ виник у відповідь на посилення дезінтеграційних процесів, які домінували після розпаду СРСР [12, с. 43].

Колишній міністр закордонних справ РФ І. Іванов зауважив, що «православні громади мають важливе значення для налагодження зв'язків із російською діаспорою, підтримування її духовного, культурного та суспільного життя». В 2004 року виступаючи перед учасниками 8 Всесвітнього російського народного собору, він оцінив співробітництво церкви й держави на міжнародній арені таким чином: «збирання «русского мира» є загальною справою Російської держави та РПЦ».

Таким чином ми бачемо, що було вирішено, що концепція «русского мира» буде реалізовуватися саме через релігійний напрямок, оскільки об'єднати людей на релігійному ґрунті легше, аніж на політичному. Політичне об'єднання вже є результатом релігійної єдності.

На Донеччині патріарх Кирило виступаючи у кафедральному соборі м.Горлівки зауважив: «що на священній землі Донбасу я не можу не сказати про відносини Росії та України. Це єдиний простір Святої Русі, ми є єдиним народом, який вийшов із Київської купелі Хрещення» [12, с. 44].

Опитування на тему «Чи чули Ви про доктрину «Русского мира» Патріарха Кирила?» було проведено в 2013 році та отримано наступні результати: чули 18,7%, не чули – 81%, не відповіли 0,3%. Якщо говорити по регіонах: Захід (чули/не чули) – 36,3%/63,2%; Центр – 14,4%/85,6%; Південь – 18%/81%; Схід – 12,9%/87%. Тобто ми бачимо ситуацію, коли ті регіони, на які була згідно з логікою направлена ця концепція, чули про неї найменш. Звідси маємо зробити висновок, що ця кампанія або була слабо продумана, або їй було наведено багато уваги в конспірологічному контексті.

27 липня 2009 року патріарх Кирило зробив свій перший візит до України. Під час цього візиту він висловив думку, що причиною проблем українського суспільства є церковний розкол, який ґрунтується на політичних ідеях, який створювався протягом багатьох років політичними партіями, владою або під тиском влади. Коли церковне підміняється політичними установами або доцільністю, діалог вести дуже непросто.

Ми бачимо досить жорстку позицію щодо єдності і цілісності РПЦ. Кирил не має наміру допускати розколу РПЦ і буде боротися за українську паству. З огляду на цей аспект можна розглядати це як впевнену мобілізуючу лінію і разом з тим – як важливий компонент російської політики в широкому сенсі, коли лінія православної церкви допомагає і компенсує те, що не вдається державі. Політичний аспект цього пастирського візиту став ще більш помітний у ході переміщень Патріарха Кирила Україною. Прибуття глави РПЦ в проросійські регіони України – Донбас та Крим – контрастно виявило відмінності від відвідування столиці. На півдні та сході країни Предстоятеля Руської церкви зустрічали не тільки загальним тріумфом, але й російськими прапорами. Його супроводжував лідер Партії регіонів В.Янукович

В 2011 році Кирил відвідав Україну сім разів. Одним з місць перебування Патріарха в Україні став і Донецьк, під час відвідин якого він не лише наголошував на особливому значенні Донеччини для РПЦ, але й називав місцеву єпархію не інакше як «єпархією Російської православної церкви» [12, с. 128].

Перший президент України Л.Кравчук дуже несхвально висловився стосовно візиту Патріарха Кирила у 2010 році.

На його думку «позиція Московського патріархату робить заручниками мільйони віруючих. Патріарх приїжджає, щоб створити в Україні повнокровну, повноцінну московську митрополію. Він також вважає, що «якщо Московський патріархат хоче допомогти Україні створити церкву, давайте відкриємо справжній рівноправний діалог» [9].

Г.Перепелиця, аналізуючи зовнішню політику України в 2009 році, ставить наступне питання - Яка ідеологія сьогодні може повернути Росії статус-кво в Європі сьогодні? Ідеологія «русского мира» може сприйматися тільки в країнах пострадянського простору з переважною більшістю російськомовного населення [6, с. 206].

І цю проблему Росія намагається розв'язати шляхом застосування цивілізаційного підходу [6, с. 207]. Приїзд керівництва Московського патріархату в особі митрополита Кирила влітку 2009 року, очевидно, в політичному сенсі передбачав початок реалізації далекосяжної мети – «подолання розколу православних церков» шляхом поглинання Московським патріархатом усього конфесійного поля України та сприяння приходу до влади в країні В.Януковича [6, с. 208].

Також на його думку першим суттєвим успіхом голови РПЦ Кирила у 2010 році стало освячення В.Януковича на президентство України. Напівофіційно воно стало підтвердженням входження України як держави в російський цивілізаційний простір. Другим важливим та успішним заходом Кирила став його візит до України 20-28 листопада. Цей візит мав політичний характер. Його політичною складовою була загальна централізація Московської патріархії на пострадянському просторі [7, с. 172].

Як пояснює аналітик Московського центру Карнегі І. Зевелев, причиною прийняття «русского мира» як російської зовнішньополітичної доктрини стало повернення Росії до імперської, великодержавної моделі розвитку й загострення відносин із Заходом. «Невдача спроб стати самостійною частиною Великого Заходу, знову змусили Росію замислитися про своє місце у світі» [7, с. 167].

Але, слід зазначити, що російські політичні сили та політичні лідери, що є при владі з 2000 року поставили за мету відродження геополітичного впливу Росії, а, отже, для цього Росія повинна сама бути центром того геополітичного простору, який буде об'єднуватися навколо неї. Бути лідером в західному світі для Росії неможливо, оскільки там є свій лідер – США, антагоніст Росії.

Щодо православ'я на Донбасі, слід зазначити, що в цьому регіоні до конфлікту діяло 1100 храмів і 17 монастирів. На думку митрополита Донецького і Маріупольського Іларіона «Донбас - це оплот Православ'я на сході України. Сповідуючи православну віру, зберігаючи вірність канонічному Православ'ю, наш народ зберіг єдність з іншими слов'янськими народами. Донбасу має свою специфіка - в безбожні часи сюди з'їжджалися люди з усіх областей Радянського Союзу для того, щоб працювати на шахтах, оскільки праця шахтаря в той час цінувався високо» [8]. Тобто можна зробити висновок про те, що православ'я на Донбасі грає ключову роль в контексті єднання зі слов'янськими народами, а отже, тут набагато легше простежується можливість екзогенного впливу, в тому числі політичного.

В контексті впливу «русского мира» можна також говорити про єдиний інформаційний простір, в якому Україна та Росія перебували до 2014 року. На думку авторів роботи «Україна – Росія: концептуальні основи гуманітарних відносин» будь-яка незалежна країна повинна контролювати свій інформаційний простір. Така необхідність викликана різними чинниками, яким властива одна спільна черта – усі вони в кінцевому підсумку визначають безпеку держави [11, с. 360].

Отже, слід підкреслити, що протягом останніх десяти років Росія використовувала чинник м'якої сили щодо всієї південно-східної України, а не лише на Донбас окремо. Ця політика здійснювалася в контексті будівництва «русского мира» під яким малось на увазі включення країн з російськомовним населенням до геополітичного проекту, який би очолювався Росією як центром об'єднувачих процесів на пострадянському просторі. Приймачи до уваги той факт, що населення південно-східної України та Донбасу відносять себе до УПЦ МП, можемо зробити висновок, що саме церква та єдине віросповідання було обрано для впливу на мешканців вищевказаних регіонів. Через релігійний канал також було здійснено вплив й на політичні уподобання населення цього регіону, що в підсумку вилилося в жорстке протистояння з мешканцями інших регіонів країни в контексті політико-військової кризи в державі.

Список використаної літератури

1. Богачевская И. Религиозная идентичность Украины: между Востоком и Западом / И. Богачевская // Перекрестки. – 2012. – №3–4. – С. 148–165 ; Bogachevskaya I. Religioznaya identichnost Ukrainy: mezhdv Vostokom i Zapadom / I. Bogachevskaya // Perekrstki. – 2012. – №3–4. – S. 148–165

2. Дергачов О. Російська гуманітарна стратегія для пострадянського простору / О. Дергачов // Зовнішні справи. – 2009. – № 4–5. – С. 6–10 ; Derhachov O. Rosiiska humanitarna stratehiia dlia postradianskoho prostoru / O. Derhachov // Zovnishni spravy. – 2009. – № 4–5. – S. 6–10

3. Довіра громадян до органів влади та базових соціальних інститутів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/april08/6.htm> ; Dovira hromadian do orhaniv vlady ta bazovykh sotsialnykh instytutiv [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/april08/6.htm> ;

4. Доктрина русского мира [Електронний ресурс] / авт. кол. докл. : В. Аверьянов, С. Баранов, А. Гапоненко, А. Елисеєв, А. Комогорцев, А. Стариков. – Режим доступу : <https://cont.ws/post/416588> ; Doktrina russkogo mira [Yelektronniy resurs] / avt. kol. dokl. : V. Averyanov, S. Baranov, A. Gaponenko, A. Yeliseev, A. Komogortsev, A. Starikov. – Rezhim dostupu : <https://cont.ws/post/416588>
5. До якої саме православної Церкви Ви себе відносите? (2000-2016) [Електронний ресурс] : соціологічне опитування // Центр Разумкова. – Режим доступу : http://old.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=1122 ; Do yakoi same pravoslavnoi Tserkvy Vy sebe vidnosyte? (2000-2016) [Elektronnyi resurs] : sotsiolohichne opytuvannia // Tsentrazumkova. – Rezhym dostupu : http://old.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=1122
6. Зовнішня політика України – 2009: стратегічні оцінки. Прогнози та пріоритети / за ред. Г. М. Перепелиці. – Київ : ВД «Стилос», 2010. – 320 с. ; Zovnishnia polityka Ukrainy – 2009: stratehichni otsinky. Prohnozy ta priorytety / za red. H. M. Perepelytsi. – Kyiv : VD «Stylos», 2010. – 320 s.
7. Зовнішня політика України – 2010: стратегічні оцінки. Прогнози та пріоритети / за ред. Г. М. Перепелиці. – Київ : ВД «Стилос», 2011. – 352 с. ; Zovnishnia polityka Ukrainy – 2010: stratehichni otsinky. Prohnozy ta priorytety / za red. H. M. Perepelytsi. – Kyiv : VD «Stylos», 2011. – 352 s.
8. Иларион (Митрополит) «Жизнь архиерея неотделима от жизни епархии...» [Электронный ресурс] : интервью с Митрополитом Донецким и Мариупольским Иларионом по случаю 70-летия Предстоятеля Украинской Православной Церкви Блаженнейшего Митрополита Владимира / Иларион (Митрополит) // Добасс православный. – Режим доступа : <http://donetsk.church.ua/intervyu/> ; Ilarion (Mitropolit) «Zhizn arkhiereya neotdelima ot zhizni eparkhii...» [Elektronnyy resurs] : intervyyu s Mitropolitom Donetskim i Mariupolskim Ilarionom po sluchayu 70-letiya Predstoyatelya Ukrainской Pravoslavnoy Tserkvi Blazhenneyshego Mitropolita Vladimira / Ilarion (Mitropolit) // Dobass pravoslavnyy. – Rezhim dostupa : <http://donetsk.church.ua/intervyu/>
9. Л. Кравчук о целях РПЦ в Украине [Электронный ресурс] // Релігія в Україні. – Режим доступа : <http://www.religion.in.ua/news/vazhливо/5530-l-kravchuk-o-celyax-rpc-v-ukraine.html> ; L. Kravchuk o tselyakh RPTs v Ukraine [Elektronnyy resurs] // Relihii v Ukraini. – Rezhym dostupa : <http://www.religion.in.ua/news/vazhливо/5530-l-kravchuk-o-celyax-rpc-v-ukraine.html>
10. Массальский В. РПЦ и внешняя политика России [Электронный ресурс] / В. Массальский. – Режим доступа : <http://www.golos-ameriki.ru/a/russian-church/1772514.html> ; Massalskiy V. RPTs i vneshnyaya politika Rossii [Elektronnyy resurs] / V. Massalskiy. – Rezhim dostupa : <http://www.golos-ameriki.ru/a/russian-church/1772514.html>
11. Україна – Росія: концептуальні основи гуманітарних відносин / за наук. ред. О. П. Лановенка. – Київ : Стилос. 2001. – 476 с. ; Ukraina – Rosiia: kontseptualni osnovy humanitarnykh vidnosyn / za nauk. red. O. P. Lanovenka. – Kyiv : Stylos. 2001. – 476 s.
12. Україна та проект «Русского мира» : аналітична доповідь. – Київ : Національний інститут стратегічних досліджень.. – 2014. – 152 с. ; Ukraina ta proekt «Russkoho myra» : analitychna dopovid. – Kyiv : Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen.. – 2014. – 152 s.
13. Чи довіряєте Ви Церкві? (2000-2016) [Електронний ресурс] : соціологічне опитування // Центр Разумкова. – Режим доступу : http://old.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=1125 ; Chy doviriaiete Vy Tserkvi? (2000-2016) [Elektronnyi resurs] : sotsiolohichne opytuvannia // Tsentrazumkova. – Rezhym dostupu : http://old.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=1125
14. Чи чули Ви про доктрину «Русского мира» Патріарха Кирила? [Електронний ресурс] : соціологічне опитування // Центр Разумкова. – Режим доступу: http://old.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=884 ; Chy chuly Vy pro doktrynu «Russkoho

мира» Patriarkha Kyryla? [Elektronnyi resurs] : sotsiologichne opytuvannia // Tsentr Razumkova. – Rezhyrn dostupu: http://old.razumkov.org.ua/ukr/poll.php?poll_id=884

15. Юдин Н. Системное прочтение феномена мягкой силы / Н. Юдин // Международные процессы. – 2015. – Т. 13, № 2 (41). - С.96–103 ; Yudin N. Sistemnoe prochtenie fenomena myagkooy sily / N. Yudin // Mezhdunarodnye protsessy. – 2015. – Т. 13, № 2 (41). - S.96–103

16. McClory J. The new persuaders III. A 2012 global ranking of soft power [Electronic resource] / J. McClory – Mode of access : https://www.instituteforgovernment.org.uk/sites/default/files/publications/The%20new%20persuaders%20III_0.pdf

Стаття надійшла до редакції 03.05.2017 р.

Y. Ryabinin

“RUSSIAN WORLD” CONCEPT IN TERMS OF THE EXOGENOUS INFLUENCE OF RUSSIA ON DONBASS REGION (1991 – 2013)

Russian policy as for Donbass region since Ukraine has got independence till the beginning of the political crisis in 2013 is analyzed. It is proved that Russia didn't carry out separate and special policy on Donbass in order to make it separate from Ukraine. Russia used soft power policy on much bigger region and that is South-Eastern Ukraine that includes Donbass. It is emphasized that Russia uses soft power policy not in a proper way because it got used to using hard power if it wants to protect its interests on the post-Soviet space.

The author analyses the “Russian world” concept that was adopted as a special strategy in 2000s in order to spread its influence on the post-Soviet states. The ideologists of this concept consider Russia, Ukraine, Belorussia, Moldova, Kazakhstan as the countries belonging to the “Russian world”.

The author cites the results of several surveys concerning the possibility of Russian influence in Ukraine. Taking into account that two parts of Ukraine constantly vote for political parties which support Pro-European or pro-Russian Ukrainian foreign policy, it was decided to attract South-Eastern Ukraine to cooperate with Russia as much as possible in various spheres. As it is proved that the people of South-Eastern Ukraine and Donbass are the supporters of the Orthodox religion as well as the majority of the Russians, Russia managed to influence this region by means of the Orthodox church foreign policy. Being in the same religion circle it is very easy to attract people to support political issues.

Key words: Donbass, ROC, Russia, Ukraine, soft power, exogenous influence.